

ФІЛОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 821.162.1 Грабовський М.
DOI 10.35433/2220-4555.20.2022.fil-1

Ірина Андерсон,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри східноєвропейських мов
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0001-7013-079X
iryna-rudenko@ukr.net

Тетяна Івасишина,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри східноєвропейських мов
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0003-2859-6961
itavitaastra@gmail.com

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ В ІСТОРИЧНІЙ ПРОЗІ МІХАЛА ГРАБОВСЬКОГО

Одне з чільних місць у літературі завжди посідав фольклор. Польський літературознавець Міхал Грабовський не лише схвалював збирання фольклору, а й сам займався цією діяльністю. Як літературний критик, він висував декілька основних вимог до тогочасної романтичної прози, а саме: історична правдивість та наявність фольклорних елементів. Проте сам Міхал Грабовський як письменник не дотягував до рівня тієї романтичної прози, стандарти якої сам же й визначав, як літературний критик. Деяко мало творчої свободи митець давав сам собі як письменнику, не вдосконалюючи власну манеру написання, а весь час наслідуючи тих літераторів, творчість котрих уважав за еталон романтичної прози, насамперед Вальтера Скотта й представників «української школи» в польському романтизмі. Для його прозових опусів характерні архаїзми, регіональні висловлювання, українізми та провінціалізми, цитати з народних пісень, прислів'я та приказки, історичні постаті та непересічні особистості. На першому плані виступає різноманіття побутових деталей, місцевий колорит.

У проаналізованих оповіданнях та повістях Міхала Грабовського виявлено чимало фольклорних елементів та мотивів, які підтверджують його зацікавлення українською народною творчістю, зокрема: могила, повішений, пташка-ластівка, криниця, образ дівчинки-янгола. Натрапляємо на описи обрядів весільного поїзда, поховання, є кілька легенд, багато народних пісень (серед них «Ой, не ходи, Грицю...»), думи, а також значна кількість прислів'їв та приказок, загадок, повір'їв, більшість з них наведена українською мовою в польській транслітерації. Окрему увагу у творах Міхала Грабовського привернув образ могили, яка стає орієнтаційним пунктом для подорожніх, що дає прихисток і рятує їхні життя від заметілі, слугує символом єднання обох народів, уособлює вічність та пам'ять про минуле, є символом переходу від одного стану до іншого.

Ключові слова: фольклорні мотиви, прозові твори, народна творчість, героїчне минуле, національне відродження.

Iryna Anderson, Tetiana Iwasyszyna. Motywy folklorystyczne w prozie historycznej Michała Grabowskiego

Folklor zawsze zajmował jedno z czołowych miejsc w literaturze. Polski krytyk literacki Michał Grabowski nie tylko aprobował zbiór folkloru, ale sam się w tę działalność zaangażował. Jako krytyk literacki stawiał kilka podstawowych wymagań dla współczesnej prozy romantycznej, a mianowicie: prawdziwość historyczną i obecność elementów folklorystycznych. Jednak sam Michał Grabowski jako pisarz nie osiągnął poziomu tej romantycznej prozy, której standardy sam określał jako krytyk literacki. Artysta dał sobie trochę swobody twórczej jako pisarz, nie doskonaląc własnego stylu pisania, ale cały czas naśladowując tych pisarzy, których twórczość uważał za standard prozy romantycznej, przede wszystkim Waltera Scotta i przedstawicieli tzw. „szkoły ukraińskiej” w polskim romantyzmie. Jego opusy prozatorskie charakteryzują się archaizmami, wyrażeniami regionalnymi, ukrainizmami i prowincjonalizmami, cytatami z pieśni ludowych, przysłów i powiedzeń, postaciami historycznymi i niezwykłymi osobowościami. Na pierwszym planie różnorodność domowych detali, lokalny smak.

W analizowanych opowiadaniach i powieściach Michała Grabowskiego odnaleziono wiele elementów i motywów folklorystycznych, które potwierdzają jego zainteresowanie ukraińską sztuką ludową, w szczególności: mohyla, wisielca, jaskółkę, studnię, obraz dziewczynki-aniołka. Znajdziemy tam opisy obrzędów pociągu weselnego, pochówku, kilka legend, wiele pieśni ludowych (wśród nich „Oj ne hody Hryciu...”), przysłowia, a także znaczną liczbę przysłów i powiedzeń, zagadek, przesądów, z których większość pisana jest po ukraińsku w polskiej transliteracji. W twórczości Michała Grabowskiego szczególną uwagę zwrócono na wizerunek mohyły, który staje się punktem orientacyjnym dla podróżnych, daje schronienie i ratuje życie przed zamieciami, staje się symbolem jedności obu narodów, reprezentuje wieczność i pamięć przeszłości, jest symbolem przejścia z jednego stanu do drugiego.

Słowa kluczowe: motywy folklorystyczne, proza, twórczość ludowa, przeszłość heroiczna, odrodzenie narodowe.

Iryna Anderson, Tetiana Ivasyshyna. Folklore Motifs in Michal Grabovskij's Historical Prose

Folklore has always occupied one of the most prominent places in literature. Michal Grabovskij, a Polish literary critic, not only approved the collection of folklore but also participated in this activity himself. As a literary critic, he put forward several basic requirements for contemporary romantic prose, including historical accuracy and the presence of folklore elements. However, Michal Grabovskij himself, as a writer, did not reach the level of that romantic prose, the standards of which he defined as a literary critic. The artist gave himself little creative freedom as a writer, not improving his writing style but constantly imitating writers whose works he considered to be the standard of romantic prose, primarily Walter Scott and representatives of the so-called "Ukrainian school" in Polish romanticism. His prose opuses are characterized by archaisms, regional expressions, Ukrainianisms and provincialisms, as well as quotations from folk songs, proverbs and sayings, historical figures, and unusual personalities. The foreground is filled with a variety of regionally themed household details.

Many folklore elements and motifs are present in the analyzed stories and novels of Michal Grabovskij, confirming his interest in Ukrainian folk art, in particular: a grave, a hanged man, a swallow bird, a well, and the image of an angel girl. In addition, there are descriptions of the rites of the wedding train, burial, several legends, many folk songs (among them "Oh, don't go, Hrytsya..."), proverbs, as well as a significant number of proverbs and sayings, riddles, and superstitions, most of which are written in Ukrainian in Polish transliteration. In the works of Michal Grabovskij, special attention is drawn to the image of a grave, which serves as an orientation point for travelers, provides shelter and saves their lives from blizzards, becomes a

symbol of the unity of both peoples, represents eternity and the memory of the past, and is a symbol of the transition from one state to another.

Key words: *folklore motifs, prose works, folk creativity, heroic past, national revival.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Утвердження романтизму як художнього напрямку в польській літературі сприяло інтенсивному поступу вивчення народної творчості, яка вже на початку XIX століття посіла вагоме місце в загальнолітературному процесі й виступала як один із чинників формування суспільної свідомості. Це було особливо актуальним для польської літератури, де місцеві письменники та емігранти намагалися за посередництва слова посягти у свідомості своєї нації впевненість у відродженні власної державності та незалежності.

Багатогранна творча діяльність польського літературознавця Міхала Грабовського мала непересічне значення для розвитку польського письменства на національній основі. Утім, у силу обставин, М. Грабовський, літературознавець, письменник і громадський діяч, залишився непошанованим у наукових колах. Феномен Грабовського-письменника зазнавав або кривотлумачень або замовчувався. Зараз, на наш погляд, прозова творчість М. Грабовського має бути заново переглянутою. У цьому полягає **актуальність** цієї розвідки.

Міхал Грабовський належав до тієї когорти письменників, яка в історії польської літератури носить назву «української школи». Едвард Тарша – псевдонім М. Грабовського, під яким він писав свої твори, будучи вже відомим критиком, і не хотів, аби до його писань було упереджене ставлення [3, с. 136]. Аналіз художніх опусів М. Грабовського не був предметом глибокого дослідження, тому прагнемо здійснити певну частку таких студій, адже творчість Міхала Грабовського безперечно заслуговує на окреме ґрунтовне вивчення. У різні проміжки часу думки вчених вирізнялися неоднозначним сприйняттям творчої спадщини тих чи тих митців. Вони змінювали свої судження та асоціації, коливаючись від прославлення до звинувачення. Польський літератор видав кілька прозових творів: «Заметіль у степах» (відомий російський переклад «Мятель в степях» 1876 року П. Куліша), «Пан староста Каньовські», «Станиця Гуляйпольська», «Коліївщина і степи», «Тайкури», етнографічне дослідження «Україна давня і сучасна».

Як літературний критик, Міхал Грабовський висував декілька основних вимог до тогочасної романтичної прози, а саме: історична правдивість та наявність фольклорних елементів. Слов'янофільські ідеї, прибічником яких він був, мали певний вплив на погляди критика стосовно історичного роману, адже прагнення відродити поезію через наслідування польських і слов'янських фольклорних творів було спрямовано на боротьбу з германізацією та європеїзацією літератури, і дозволило, відтворюючи праслов'янську минувшину, краще дослідити власну історію, пригадати героїчні її сторінки, відновити пам'ять про спільні досягнення. Завдання художньої літератури XIX століття Міхал Грабовський убачав у створенні такої художньої поезії, яка б насамперед ґрунтувалась на народній творчості, а натхнення, відповідно до поглядів митця, варто шукати в природі й історії рідного краю. Це питання ми детально розглядали в статті «Міхал Грабовський як критик та автор історіографічної прози XIX століття (на матеріалі критичних статей, листування та прозових творів «Коліївщина і степи», «Заметіль у степах»)».

Метою розвідки є осмислення та інтерпретація фольклорних мотивів у таких прозових творах Міхала Грабовського: «Станиця Гуляйпольська», «Заметіль у степах», «Пан староста Каньовські», частково «Коліївщина і степи».

Методологічна база. Завдяки аксіологічному принципу здійснена оцінка фольклорних елементів у прозових творах митця; типологічний метод дозволив визначити основні підходи до систематизації фольклорних мотивів у історичній прозі Міхала Грабовського; метод добору й систематизації матеріалу та описовий метод були корисними з огляду на вивчення й опис вкраплень народної творчості в доробку письменника.

Об'єктом нашого дослідження стали історичні твори Міхала Грабовського, написані під псевдонімом Едварда Тарши: повість «Коліїщина і степи», оповідання «Заметіль у степах», оповідання «Пан Староста Каньовські», повість «Станиця Гуляйпольська».

Одне з чільних місць у літературі завжди посідав фольклор. Особливу увагу йому приділяли в XIX столітті в період романтизму. Це був час відродження традицій, звичаїв, вірувань, висловлення почуттів, зацікавлення минулим. Романтики сприймали прадавню минавшину, народні традиції культури як певну ідеалізацію способу життя, протиставлення цивілізованій дійсності. Українська народна пісня стала об'єктом досліджень та уваги багатьох митців. Повну захоплення оцінку цій творчості дав Й. Гердер, пророкуючи Україні в європейській культурі таку роль, яку колись відігравала стародавня Греція. Першою спробою систематизації українського фольклору стала збірка М. Цертелева «Досвід зібрання старовинних малоросійських пісень» (1819). У передмові автор сформулював ряд уваг про народну творчість українців, її поетичну красу та мелодійність, багато уваги приділив і виконавцям цих пісень [4, с. 62]. Згодом вийшла й збірка пісень М. Максимовича (1827). Окрім частого трактування слов'ян як монолітного суспільства, К. Бродзінський вирізняв фольклори різних народів [4, с. 68]. Міхал Грабовський також уважав, що міфи, пісні й легенди різних народів так само відрізняються, як і самі народи [6, с. 44]. Проте це не стосувалося слов'янських народів, про що буде згадуватися далі.

Міхал Грабовський не лише схвалював збирання фольклору, а й сам займався цією діяльністю. У листі до Б. Залеського від 13 березня 1828 р. він писав, що з Я. Креховецьким і С. Гощинським вони зібрали багато зразків усної словесності, зокрема українських пісень, і деякі з них були на рідкість унікальні своєю поетичністю [3, с. 48]. Однак польський літератор сприймав не все, що походило з народної фантазії за «добре», а лише те, на що впав пильний погляд справжнього поета й те, що було перероблене його вмілою рукою. Тоді народна байка ставала епопеею.

Чи не першою масштабною цікавинкою для Міхала Грабовського стала збірка народних пісень Михайла Максимовича. Він зазначав, що лише з появою збірки пісень М. Максимовича «можна вважати, що ми знаємо українську поезію. Досі про неї міркували більше на підставі чуток, а не ґрунтовного знайомства» [5, с. 34–35]. Власне ця праця підштовхнула польського митця розглянути фольклор, передусім український, як джерело свіжих та вже оспіваних мотивів для написання літературних творів. Тому критик не міг оминати своїм поглядом оспіване в цій праці історичне козацтво, одну з найбільш міфотворчих тем в українському та польському романтизмі. У праці «Про українські пісні» польський літератор Міхал Грабовський поставив знак рівності між українським та козацьким фольклором. Зі свого боку, козацтво він називав східнофеодальним лицарським орденом, стверджував, що воно керувалося тим же християнським духом, що й, скажімо, орден мальтійських кавалерів. Уже саме приділення уваги традиціям козацької поезії свідчило про історичні зацікавлення М. Грабовського [5]. Пошук славного минулого в інших народів був покликаний компенсувати польській історії власну нестачу героїчних подій та постатей, що було зрозумілим у період, коли Річ Посполита була відсутня на мапі світу.

На літературні погляди М. Грабовського мала певний вплив філософія німецького теоретика Й.-Г. Гердера. Відповідно до його вчення людина повинна прагнути до гармонійного поєднання з природою, а справжні шедеври потрібно шукати не у високій, елітарній, а народній культурі. Саме фольклор слов'янських народів філософ уважав за один із найкращих зразків. М. Грабовський, як і М. Максимович, повсякчас усвідомлював, щоб пізнати народ, «треба увійти в його епоху, край, у коло його думок і відчуттів, побачити, як він живе, як вихований, які предмети бачить, що пристрасно любить, яке його повітря, його небо, клімат, його танці й музика. Нехай дослідник пізнає усе це не як чужинець чи ворог, а як приятель і родич» [2, с. 79].

Характерним для романтичного поета, на думку Міхала Грабовського, як літературного критика, був образ творця та носія народної творчості. Митець був переконаний, що фольклор

окремих сусідських націй був надбанням усієї слов'янської спільноти і що політичної незалежності неможливо здобути без певного культурного та освітнього рівня суспільства. Він стверджував, що варто піднімати духовний рівень поляків і засобами для цього повинні стати література й філософія. Саме у наверненні до минулого він вбачав джерело майбутньої сили для відновлення держави.

У романтизмі панували певні ідеї, утілення яких було неможливе без допомоги усної словесності, без використання її «ідейно-естетичного досвіду» [1, с. 36]. Однією з таких думок було створення нової літератури, яка повинна була в собі поєднати і писемні джерела, і народну творчість, котра стала вагомим фактором розвитку свідомості суспільства. Саме в цей період митці звертали увагу на простий народ, залучали його до національної боротьби, героями творів робили простих селян, додаючи письмові джерела до розвитку їх свідомості. Більшість польських митців вирізняла українців як окремий народ зі своєю мовою, тридиціями, і, звичайно, фольклором. У ХІХ ст. вони чітко усвідомлювали, що українська народна творчість, хоч і має спільне коріння з польською, усе ж таки не позбавлена своїх особливостей; також незаперечним був і той факт, що український фольклор міг багато чого доповнити в польському, і навпаки. Літературознавці цінували фольклор передусім за невимушеність, простоту і безпосередність. Тут змальовувалися протагоністи й антагоністи як протилежності, гіперболізувалися притаманні героям риси тощо.

Основними критеріями оцінки художніх творів для Міхала Грабовського були їх зв'язок із народною творчістю, наявність досконалої поетичної форми, а також автентичне відтворення історичного тла, яке б максимально об'єктивно змальовувало історичні події. У творах М. Грабовський висвітлював об'єктивне ставлення і до поляків, і до українців, писав про селянські повстання та наслідки їх придушення. Такі описи наведені в «Станиці Гуляйпольській», «Коліївщині і степах» та ін. Цим об'єктивним ставленням він вирізнявся серед українських та польських письменників.

На думку Міхала Грабовського, навернення й відтворення в літературних творах фольклорних мотивів та образів є продуктом еволюції почуттів, і ця еволюція дуже відрізняється від еволюції розуму. Саме продуктом такого поступу і є епоха «поезії про батьківщину», яка, на його думку, панує у творчості багатьох представників польської романтичної літератури. Потрібен був час, щоб поети, народжені на теренах України, які кохали історичні пісні минулих віків, слухали в дитинстві героїчні балади про козацькі походи, внесли свої барви в народну поезію. У такий мспосіб Міхал Грабовський уважав, що романтична поезія бере свій початок не в наслідуванні німців, не в теорії А. Шлегеля, а витікає з живого джерела народної поезії [7, с. 71].

Перше белетристичне друковане писання польського літератора було «Коліївщина і степи» [10], що вийшло у Вільнюсі 1838 року під псевдонімом Едварда Тарши. Гайдамаччина й уманські події завжди були болючим і неприємним спомином для поляків Правобережної України. Автор прагнув з'ясувати для себе та польського суспільства, що це не примітивна ненависть української нації, що український народ мирний, завжди покійно хилив голови перед своїми панами, що то була реакція поодиноких злочинців, котрі повели народ на жахливу справу. Коліївщина як психологічна антитеза стала досить популярною темою польської романтичної літератури. Міхал Грабовський намагався довести, що більшість українського населення не брала участі в розрухах, і, дотримуючись принципу історичної правдивості, вклав оповідання в уста 80-літнього діда-українця, учасника Коліївщини.

Власне фольклор Міхал Грабовський оцінював як спільне надбання слов'ян, оскільки в період романтизму, про який ідеться в нашій праці, панувала ідея спільності слов'ян (слов'янофільство), а також про спільні слов'янські надбання в прадавні часи. Також Міхал Грабовський ставив знак рівності між українським і козацьким фольклором, сприймаючи це одним і тим само [5; 8].

В історичну повість «Заметіль у степах» [13] Міхал Грабовський увів кілька фольклорних елементів, завдання яких убачаємо в глибшому розкритті світогляду та побуту

описаних постатей. Дівчина-ангел, яка зачаровує головного героя-шляхтича, є символом цноти та первозданності. Так автор указав на невинність і спорідненість українців із природою, протиставив дівчину Марію своїм дядькам, порівнював її з ластівкою. Ластівка ж, як відомо з фольклорних джерел, – це пташка, котра своєю присутністю в людській оселі віщує прихід щастя та благополуччя. Уже згаданій Марії примарився її повішений батько, і сталося це біля криниці. Місце обрано митцем не випадково, адже криниця в народних віруваннях є не лише символом життя, а й своєрідною «брамою» до іншого світу: «при колодязі різне буває» (с. 69). Про це маємо підтвердження й у творі, оскільки заметені снігом криниці забирають життя мандрівників, котрі не знають місцевості. Привертає увагу й образ самого повішеного в повісті. Це символ передбачення чогось недоброго та негативного, що може статись найближчим часом. У випадку «Заметілі в степах» примара вішальника поєднується зі «стогоном» хуртовини, голосами й криками в степу, виттям вітру, про який кажуть, «злий дух по полю гуляє» (с. 72). Герої прозового твору вірять у всі ті злі духи, стогони хуртовини, образ вішальника як передвісники лихих подій, проте всі ці прояви зводилися лише до того, що після заметілі могли бути людські жертви як наслідки зимової негоди, адже надворі вирувала хурделиця, і природним є те, що під час цієї степової заметілі хтось із подорожніх міг опинитися в її епіцентрі та стати жертвою природної стихії. Вартий уваги також образ білої дівчинки, котра уві сні вела головного героя серед сніжних кучугур, указуючи дорогу (с. 84–85). Також у творі автор вплітає в сюжет так звану «несторову легенду» та «народне оповідання» (с. 73).

В історичному оповіданні «Пан Староста Каньовські» [11] автор описав весільний поїзд (с. 40–41), у якому бере участь головна героїня твору, традицію запрошення на сільське весілля та наводить текст пісні, що при цьому співають незаміжні дівчата (наречена з подругами). Окрім того, у цьому прозовому творі митець вустами своїх героїв згадує дві легенди: про пригоду Бондарівни (с. 49) та про «вбивство кукуючої баби» (с. 172). Від одного з героїв М. Грабовський оповідає певну бувальщину з часів козаччини, наслідки якої проявляються в тому, що «у Батурині щось глибоко в землі стогне і плаче» (с. 90). У цій бувальщині чітко відслідковується відгомін козацьких фольклорних мотивів, покликаних підкріпити віру в беззаперечне відновлення національної державності та свободи.

Окрему увагу у творах Міхала Грабовського привертає образ могили. У «Коліївщині і степах» могила стає орієнтаційним пунктом для подорожніх, що дає прихисток і рятує їхні життя від заметілі. У «Станиці Гуляйпольській» [12] село має назву Зелена Могила, а могила Кветкеквіча, якого ховають у чийсь уже могили, стає, на наш погляд, символом єднання обох народів, адже це козацька могила. Наприкінці твору головний герой повертається додому й не знаходить своїх рідних, навіть їхніх могил, тобто нічого, що залишилось від тіл рідних чи могло б нагадати йому про них. Отже, могила у творах Міхала Грабовського уособлює вічність та пам'ять про минуле у вузькому й широкому значенні: скороминучість того, що заважає народові відродитись, та вічна пам'ять про героїчні перемоги в минулому. Могила також є символом переходу від одного стану до іншого, але поки вона існує, не буде забутим те, що ця могила містить у собі імена тих, хто в ній похований, і їхні вчинки та прагнення. Також у «Станиці Гуляйпольській» ретельно описана церемонія поховання Кветкеквіча як національного героя.

Окрім того, у творі наведено значну кількість саме українських народних висловлювань, транслітерованих за допомогою польського алфавіту: «видно пташку по польоту» (с. 64), «на столі тарілки, напиймося горілки» (с. 67), «хто п'є, буде спасенний», «приятель у добрий час на кожному місці», «не дай зарости траві на дорозі до друга», (с. 55), «не сьогодні то завтра безноса загляне в очі» (с. 49), «Хто з Богом, Бог із ним», «хто п'є, буде спасенний», «лях відгодовується курями» (три останні с. 50–51), приказка про солдатську готовність (с. 57), «добрий алкоголь на печаль» (с. 81) та ін. Окрім того, тут має місце чимало загадок в українському віршуванні, транслітерованих польською мовою (с. 69–70).

Варто додати, що в «Станиці Гуляйпольській» уміщені також українські народні пісні та думи. У першому томі (с. 136–137) наведено повний текст пісні «Виїзд з України» та чотири рядки з пісні «Вір мені, дівчино», на початку розділу «Wigilia wujazdu» першого тому наведено як епіграф кілька рядків з української народної пісні «Довго мені, довго» (с. 44), згадано пісню «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» (с. 52) у контексті свідчень, що всі українські жінки чарівниці. У другому томі (с. 94) маємо кілька рядків із української пісні «А де ж тая мати живе», також епіграф із української пісні «Не на ті в Україну мене вислано справи» (с. 83). У третьому томі (с. 46) знову натрапляємо на епіграф «Взяли сотню кошового та писаря полкового». У другому томі (с. 14) наведено фрагмент давньої козацької думи «Чорна хмара наступає», а в четвертому томі (с. 80–83) містяться думи «Із-за гори, з-за лиману» та «Ой полети, полети, чорна галко».

У третьому томі «Станиці Гуляйпольської» (с. 109–110) Міхал Грабовський передав віршовану легенду «Дивися та гадай, та ба не вгадасш», яку побачив на картині козака Мамає, що йому подарували на Волині. Автор згадував, що вже читав такі ж вірші на подібній картині у великому залі Мошнинського палацу графа Воронцова, де на стіні було розміщено портрети всієї козацької верхівки. Як зазначив сам М. Грабовський, ці вірші мали бути відомими в Україні, оскільки найкраще розкривають дух гайдамаччини.

Висновки. Міхал Грабовський як письменник не дотягував до рівня тієї романтичної прози, стандарти якої сам же й визначав, як літературний критик [8, с. 56–58]. Тут мало бути поєднання історії, описів крайобrazу, культури й традицій, а також фольклору. Дещо мало творчої свободи критик давав сам собі як письменнику, не вдосконалюючи власну манеру написання, а весь час наслідуючи тих літераторів, творчість яких вважав за еталон романтичної прози, передовсім Вальтера Скотта й представників «української школи» в польському романтизмі. Для його прозових опусів характерні архаїзми, регіональні висловлювання, українізми та провінціалізми, цитати з народних пісень, прислів'я та приказки, історичні постаті та непересічні особистості. На першому плані виступає різноманіття побутових деталей, місцевий колорит.

Чому М. Грабовський писав про Україну? Більшу частину життя він прожив на території України і, очевидно, шукав натхнення для написання власної прози. Представники «української школи» відчували недостатність рідної їм польської історичної поезії, натомість в Україні, яка весь час перебувала в неспокої, вони знаходили те, що шукали: безмежність степів, простоту та природність населення, трагічність історії, а також значний пласт фольклору як джерела для надії на світле майбутнє через славетні сторінки минулого. Саме в цьому полягав сенс захоплення романтиками українським фольклором.

У проаналізованих оповіданнях та повістях Міхала Грабовського виявлено чимало фольклорних елементів та мотивів, які підтверджують його зацікавлення українською народною творчістю, зокрема: могила, повішений, пташка-ластівка, криниця, образ дівчинки-янгола. Натрапляємо на описи обрядів весільного поїзда, поховання, є кілька легенд, багато народних пісень (серед них «Ой, не ходи, Грицю...»), думи, а також значну кількість прислів'їв та приказок, загадок, повір'їв, більшість з яких наведена українською мовою в польській транслітерації.

Отже, проаналізувавши кілька прозових опусів польського митця, дозволимо собі стверджувати, що їхній автор заслуговує на почесне місце не лише серед відомих літературних критиків, а й серед видатних письменників польсько-українського пограниччя, а прозова спадщина Міхала Грабовського потребує на окреме детальне всебічне вивчення.

Список використаних джерел та літератури

1. Кирчів Р. Україніка у польських альманахах доби романтизму : монографія. Київ, 1965. 132 с.
2. Козак С. Міхал Грабовський і українська народна поезія : пер. А. Вишняускас. *Наукове Товариство імені Шевченка. Зітписки НТШ. Праці філологічної секції*. Львів, 1997. Т. ССXXXIV. С. 66–87.
3. Bar A. Michała Grabowskiego listy literackie. Kraków : Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1934. 450 s.

4. Brodziński K. O klasycyzności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej. Kraków : Przełom, 1946. 80 s.
5. Grabowski M. Literatura i krytyka: Pisma M. Grabowskiego. Wilno : Nakładem Teofila Glückberga, 1837. T. I. 138 s.
6. Grabowski M. Witolorauda. *Tygodnik Petersburski*. 1841. № 8. S. 42–46; № 9. S. 50–52; № 10. S. 55–56.
7. Grabowski M. Wybór pism krytycznych / oprac. A. Waśko. Kraków : Księgarnia akademicka, 2005. 249 s.
8. Grabowski T. Michał Grabowski, jego pisma krytyczne i pojęcia polityczne. Kraków : Czas, 1900. 109 s.
9. Kwapiszewski M. Wizja koliszczyzny w prozie romantycznej Czajkowski – Grabowski – Fisz. *Annals Universiyatis M. Curie-Skłodowska. Sectio FF. Philologie. Literatura. Historia. Natura*. Vol. XX. Lublin, 2002/2003. 519 s.
10. Tarsza E. Koliszczyzna i stepy. Wilno : Nakład i druk T. Glücksberga, 1838. 155 s.
11. Tarsza E. Pan starosta Kaniowski. Warszawa, 1856. 179 s.
12. Tarsza E. Stannica Hulajpolska. Powieść narodowa. Wilno : Nakład i druk T. Glücksberga, 1840. T I. 154 s.; T II. 134 s.; 1841. T III. 128 s.; T IV. 108 s.; T V. 200 s.
13. Tarsza E. Zamieć w stepach. Petersburg : Druk Jozafata Ohryzki, 1862. 150 s.

References (translated & transliterated)

1. Kyrchiv, R. (1965). *Ukrainika u polskykh almanakhakh doby romantyzmu [Ukrainica in the Polish almanacs of the era of romanticism]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Kozak, S. (1997). Mikhal Hrabovskyi i ukrainska narodna poeziia [Michal Hrabovskyj and Ukrainian folk poetry]. (A. Vyshniauskas, Trans.). *Naukove Товариство імені Шевченка. Zapysky NTSH. Pratsi filolohichnoi seksii – Shevchenko Scientific Society. Notes of NTSH. Proceedings of the philological section*. (Vol. CCXXXIV), (pp. 66–87). Lviv [in Ukrainian].
3. Bar, A. (1934). *Michala Grabovskega listy literackie [Mykhajla Grabowskiego literary letters]*. Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności [in Polish].
4. Brodziński, K. (1946). *O klasychnoshci i romantycznoshci tudziezh o dukhu poezji polskej [About classical and romanticism as well as the spirit of Polish poetry]*. Kraków: Przełom [in Polish].
5. Grabowski, M. (1837). *Literatura i krytyka: Pisma M. Grabowskiego [Literature and criticism. Writings M. Gr.]*. (Vol. 1). Wilno: Nakładem Teofila Glückberga [in Polish].
6. Grabowski, M. (1841). Vitolorauda [Vitolorauda]. *Tygodnik Petersburski – Petersburg Weekly*, 8, 42–46; 9, 50–52; 10, 55–56 [in Polish].
7. Grabowski, M. (2005). *Wybur pism krytychnykh [A selection of critical journals]*. A. Vashko (Comp.). Kraków: Księgarnia akademicka [in Polish].
8. Grabowski, T. (1900). *Michał Grabowski, jego pisma krytyczne i pojtnchia polityczne [Michał Grabowski, his critical writings and political concepts]*. Kraków: Czas [in Polish].
9. Kwapishevski, M. (2002/2003). Wizja kolishchyzny v prozhie romantychnej Chajkovski – Grabovski – Fisz [The vision of Koliyivshchyna in the romantic prose of Chajkovski – Grabovski – Fisz]. *Annals Universiyatis M. Curie-Skłodowska. Sectio FF. Philologie. Literatura. Historia. Natura – Annals Universiyatis M. Curie-Skłodowska. Sectio FF. Filology. Literature. History. Nature*. (Vol. XX). Lublin [in Polish].
10. Tarsha, E. (1838). *Kolishchyzna i stepy [Kolishchyzna i steppe]*. Wilno: Nakład i druk T. Glücksberga [in Polish].
11. Tarsha, E. (1856). *Pan starosta Kaniowski [Mr. Mayor of Kaniowski]*. Warszawa [in Polish].
12. Tarsha, E. (1840/1841). *Stannica Hulajpolska. Powieshch narodowa [Hulajpolska watchtower. National novel]*. (Vols. I–V). Wilno: Nakład i druk T. Glücksberga [in Polish].
13. Tarsha, E. (1862). *Zamiech w stepakh [Blizzard in steppe]*. Petersburg: Druk Jozafata Ohryzki [in Polish].

Статтю отримано 25.08.2022 року
Прийнято до друку 29.09.2022 року